

بررسی و مقایسه نگرش والدین و معلمان کودکان استثنایی در باره سودمندی کلاس های آموزش خانواده در شهر شیراز*

رستم اکبری
کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

چکیده

که نگرش زنان و مردان متفاوت و در سطح یک صدم ($p=0/01$) معنی دار است. همین مقایسه نشان داد که معلمان زن نظر مثبت تری نسبت به سودمندی کلاس ها داشته اند. همچنین نتایج نشان داد که معلمان و والدین، استفاده از بحث گروهی، استفاده از مدرسان متخصص و مجرب، استفاده از پیام های تربیتی در کلاس ها، نمایش های رادیویی و تلویزیونی و استفاده از استادان دانشگاه برای آموزش مدرسان را در یادگیری بهتر و بیشتر در کلاس ها موثر می دانند.

مقدمه

یکی از نهاد های مهم و موثر در تکوین شخصیت و تربیت کودکان و نوجوانان نهاد خانواده است. نهاد خانواده را از جمله عمومی ترین نهاد های اجتماعی می دانند که در تمام جوامع وجود دارد و مهمترین تکیه گاه و محور زندگی اجتماعی است. این نهاد در همه جوامع پذیرفته شده، توسعه یافته و به عنوان مهمترین پایگاه برای انتقال عقاید، آداب، سنن، روش ها و مهارت ها برای نسل جدید معرفی گردیده است. خانواده خود از یک طرف زمینه ساز شکوفایی استعداد ها و رشد جسمی، اخلاقی، اجتماعی و عقلانی کودکان و نوجوانان است و از سویی دیگر عاملی مؤثر در ایجاد فرهنگ و تمدن بشری به شمار می آید.

در فضای خانه و خانواده کودکان به طور مستقیم بسیاری از آداب و سنن را می آموزند، تجربه های گوناگونی کسب می کنند و از رهگذر این محیط کوچک با دنیای خارج آشنا می شوند. بنابراین صاحب نظران تعلیم و تربیت این نهاد را مؤثرترین نهاد برای آموزش و پرورش غیر رسمی و اولین فضای مساعد برای ایجاد عادت های مناسب تربیتی می دانند.

هدف از پژوهش حاضر بررسی سودمندی کلاس های آموزش خانواده از نظر والدین و معلمان و مقایسه نظرات آنان بود. پژوهش بر روی ۲۰۳ نفر از والدین شرکت کننده در کلاس ها و ۱۰۰ نفر از معلمان مدارس استثنایی شیراز که با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده بودند اجرا شد. برای بررسی نظر والدین و معلمان از مقیاسی که توسط محمدخانی تهیه شده بود، استفاده گردید. مقیاس مذکور دوباره مورد اعتباریابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که والدین شرکت کننده در این کلاس ها و همچنین معلمان، کلاس ها را سودمند و مثبت ارزیابی کرده اند. مقایسه نگرش والدین و معلمان نشان داد که بین نگرش معلمان و والدین تفاوت معنی دار نیست. مقایسه نگرش زنان و مردان که به وسیله

و آنچه برای مدارس استثنایی حیاتی به نظر می رسد این است که بدون همکاری والدین تقریباً برنامه های آموزشی، پرورشی و توان بخشی کودکان استثنایی بی نتیجه است.

تحلیل واریانس دو طرفه انجام شد نشان داد که نگرش آنها متفاوت و در سطح یک صدم ($p=0/01$) معنی دار است. همین مقایسه نشان داد که زنان نظر مثبتی نسبت به سودمندی کلاس ها داشته اند. مقایسه نگرش معلمان پیش دبستانی و ابتدایی با نگرش معلمان راهنمایی و متوسطه نشان داد که تفاوت معنی داری بین نگرش دو گروه وجود ندارد. مقایسه نگرش معلمان زن و مرد نشان داد

مدرسه معرفی کرده است که نسبت به «عوامل کلی محیطی» تأثیر

مستقیم تری بر عملکرد مدرسه دارند.

دیولی^۲ (۱۹۶۳) اظهار می کند که خانواده جزء خود نظام

مدرسه می باشد و رابطه خانواده و مدرسه یک رابطه درون سازمانی

است تا برون سازمانی. رامرز^۳ (۱۹۹۰) در پژوهشی که در کالیفرنیا

انجام داد نتیجه گرفت که همکاری والدین در تمام زمینه ها نتایج

مثبتی برای مدارس داشته است. دوچام^۴ (۱۹۹۷) در پژوهش خود

به این نتیجه می رسد که حتی پیشرفت نظام های آموزشی نتوانسته

مانند تأثیر والدین بر آموزش مؤثر باشد.

ریلی و کارنز^۵ (۱۹۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه می رسند

که برای اطمینان از کیفیت برنامه های آموزشی والدین برای

فرزندانشان باید آنها در جریان آموزش مدرسه قرار گرفته و به

عبارت دیگر برای همکاری با معلمان آموزش های لازم را ببینند.

پژوهش های داخلی از جمله محمد خانی (۱۳۷۶)، تیموری

(۱۳۷۶)، ثابتی (۱۳۷۵) به طور کلی به این نتیجه رسیده اند که والدین

باید آموزش های لازم را ببینند.

آنچه برای مدارس استثنایی حیاتی به نظر می رسد این است

که بدون همکاری والدین تقریباً برنامه های آموزشی، پرورشی و

توان بخشی کودکان استثنایی بی نتیجه است.

با توجه به مطالب ذکر شده و نتایج پژوهش ها ضرورت

آموزش اولیاء مشخص می شود و بر همین اساس است که انجمن

اولیاء و مربیان وزارت آموزش و پرورش که از سال ۱۳۶۴ به وجود

آمده یکی از اهداف مهم خود را ضرورت آموزش اولیاء دانسته

و به تناوب برنامه هایی نیز اجرا کرده است، که منسجم ترین آن

طرح جامع آموزش خانواده است که در سال ۱۳۷۲-۷۳ با نظر

کارشناسان طراحی و برای اجرا به مدارس ابلاغ شده است. این

برنامه در مدارس استثنایی به صورت جدی و علمی برگزار

می شود و به نظر می رسد برای هر چه پر بارتر برگزار شدن این

اولین فردی که در خانواده نقش سازنده دارد مادر است که

زمینه ساز رشد جسمی و پایه گذار عواطف کودک است. سلامت

جسم و روان و تعادل وجود مادر، اخلاق مادر، ارزش ها، نگرش

و دانش مادر، و... و سرانجام شیوه مدیریت مادر نقش بسزایی

در تربیت فرزندان دارد. دومین رکن خانواده پدر است که به عنوان

مسئول تحقق هدف های خانواده به شمار می رود.

دومین نهاد مؤثر در تکوین شخصیت و رشد بدنی، عاطفی

، اخلاقی و اجتماعی انسان «مدرسه» است. بنابراین دو نهاد مهم

خانه و مدرسه باید در همه زمینه ها با هم هماهنگ باشند و

برنامه های مدرسه و خانواده برای تعلیم و تربیت کودکان،

نوجوانان و جوانان با همکاری و هماهنگی اجرا شوند.

چرا که در غیر این صورت کسب نتایج مثبت از تعلیم و

تربیت متصور نمی باشد. از طرفی مدیریت آموزشی یک هدف

اساسی رادنبال می کند که تسهیل و پیشبرد امر آموزش و یادگیری

است. برقراری رابطه مؤثر میان مدرسه و اجتماع از جمله وظایف

مهمی است که مدیران آموزشی را برای نیل به هدف مذکور یاری

می کند. در نتیجه این ارتباط است که والدین از اهمیت مشارکت

در سرنوشت آموزشی و تربیتی فرزندان خود با خبر می شوند و

مدارس نیز با نظر اولیاء ممکن است مجبور به تجدید نظر در

هدف ها و برنامه های آموزشی و پرورشی خود شوند (علاقه بند،

۱۳۶۹).

از طرفی دیگر با نگاهی به نتایج پژوهش های به عمل آمده

در می یابیم که ارتباط خانواده و مدرسه در تعلیم و تربیت نقش

ارزنده ای دارد.

داگلاس^۱ (۱۹۶۴) از تحقیق خود در مورد رابطه خانواده و

مدرسه به این نتیجه رسیده است که کودکانی که در کار

تحصیلی شان به وسیله والدین خود ترغیب و تشویق می شوند،

در امتحانات و آزمایش های درسی نتایج بهتری به دست می آورند.

هوی^۲ (۱۹۹۱) در تحقیق خود پیرامون عوامل مؤثر بر

مدرسه، والدین را به عنوان «عوامل ویژه محیطی» مؤثر در کار

کلاس‌ها باید پژوهش‌هایی صورت بگیرد تا نقاط ضعف آن مشخص و اصلاح شده و نقاط قوت آن تقویت گردد. در همین راستا پژوهش حاضر انجام شد که هدف کلی آن انعکاس اهمیت آموزش خانواده در مراکز استثنایی بود که با چند سؤال اساسی به عنوان سؤال‌های پژوهش این امر به انجام رسید.

سؤال‌های پژوهش

- ۱- آیا از نظر والدین کودکان استثنایی کلاس‌های آموزش خانواده سودمند هستند؟
- ۲- آیا از نظر معلمان مدارس استثنایی کلاس‌های آموزش خانواده سودمند هستند؟
- ۳- آیا نگرش والدین و معلمان مرد و زن در مورد سودمندی کلاس‌های آموزش خانواده متفاوت است؟
- ۴- آیا نگرش معلمان زن و مرد دوره‌های پیش دبستانی و ابتدایی با نظر معلمان زن و مرد دوره‌های راهنمایی و متوسطه در مورد سودمندی کلاس‌های آموزش خانواده تفاوت دارد؟
- ۵- والدین و معلمان کودکان استثنایی چه مواردی را برای یادگیری بهتر و بیشتر در کلاس‌های آموزش خانواده مؤثر می‌دانند؟

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش کلیه والدین شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزش خانواده در سال تحصیلی ۸۰-۷۹ و معلمان شاغل در مدارس استثنایی شهر شیراز در همین سال می‌باشند. که تعداد والدین شرکت‌کننده ۲۰۳۴ نفر و تعداد معلمان ۳۳۳ نفر بودند.

نمونه پژوهش

به منظور تعیین نمونه والدین ۱۰ درصد از حجم جامعه پژوهش به صورت تصادفی ساده انتخاب شد که ۲۰۳ نفر بودند و به منظور تعیین نمونه معلمان با روش تصادفی از هر گروه (جنس و مقطع) ۲۵ نفر انتخاب شد که جمعاً ۱۰۰ نفر بودند.

ابزار پژوهش

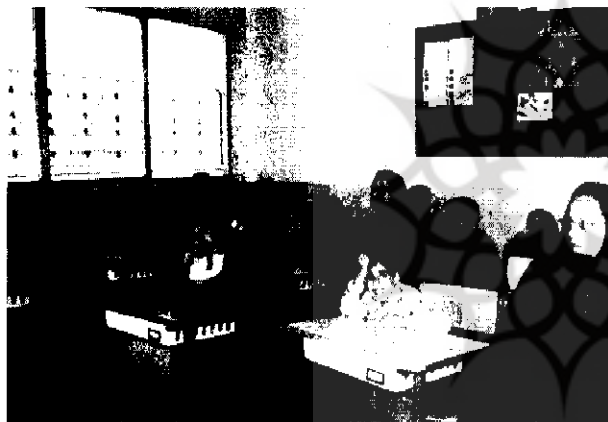
به منظور جمع‌آوری اطلاعات لازم از مقیاسی که توسط محمد خانی در سال ۷۶ تهیه شده بود استفاده شد. محمد خانی گزارش کرده است که تهیه مقیاس از مبانی علمی، نظری و مطالعه مقدماتی در محیطی مشابه محیط پژوهش استفاده شده و در تمام مراحل تهیه مقیاس از نظرات استادان و متخصصان استفاده شد. وی گزارش نموده است که ثبات مقیاس با ضریب آلفای کرونباخ مورد تحلیل قرار گرفته و ضریب آلفای (۰/۹۱ = α) به دست آمده است. برای اطمینان بیشتر در پژوهش حاضر نیز از ضریب پایایی باز آزمایی استفاده گردید که ضریب (۰/۹۱ = β) به دست آمد که

ضریب بسیار مطمئنی می‌باشد.

به منظور کمی کردن مقیاس نیز از روش زیر استفاده شد: درجات خیلی زیاد و بسیار خوب ۴ نمره، درجات زیاد و خوب ۳ نمره، درجات کم و بد ۲ نمره و درجات خیلی کم و خیلی بد ۱ نمره. در این پژوهش از گویه‌های ۱ تا ۲۵ برای سنجش سودمندی کلاس‌های آموزش خانواده و از گویه‌های ۲۶ تا ۳۰ و همچنین سؤال باز پاسخ به منظور آگاهی از نظرات والدین و معلمان مورد مطالعه در باره عواملی که باعث یادگیری بهتر و بیشتر در کلاس‌های آموزش خانواده می‌شود استفاده شده است.

روش‌های آماری

به منظور تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی و استنباطی شامل میانگین، انحراف استاندارد و روش تحلیل واریانس دو طرفه استفاده شده و عملیات آماری به کمک نرم‌افزار (SPSS) انجام پذیرفت.

روش پژوهش

در پژوهش حاضر از روش تحقیق توصیفی استفاده شده است و با توجه به موضوع پژوهش بهترین روش ممکن روش توصیفی بود. البته شایان ذکر است که از روش پژوهش توصیفی نه به معنی اخص بلکه به معنی عام آن استفاده شد که مورد نظر اکثر محققان و استادان می‌باشد که در این روش از استنتاج ذهنی به صورت علی باید پرهیز نمونه و با احتیاط و گزارش رابطه معناداری نتایج را تحلیل و تفسیر نمود.

یافته‌های پژوهش

در رابطه با نظر والدین کودکان استثنایی در زمینه کلاس‌های آموزش خانواده نتایج به دست آمده حاکی از آن است که ۸۷/۵ درصد از گروه نمونه پژوهش کلاس‌ها را مثبت و دارای سودمندی ارزیابی کرده‌اند که با نتایج تحقیقات بلک^۱ (۱۹۹۳)، ویلیامز^۱ (۱۹۹۴)، پیترسون^۴ (۱۹۷۴)، احمدی و بوربور^۱ (۱۳۷۷) ثابتی

(۱۳۷۵) کلاتری (۱۳۷۶) و محمد خانی (۱۳۷۶) همسو می باشد. بنابراین می توان اعلام کرد که کلاس های آموزش خانواده از نظر والدین کودکان استثنایی سودمند هستند.

در رابطه با نظر معلمان کودکان استثنایی پیرامون کلاس های آموزش خانواده نتایج نشان می دهند که ۸۵ / ۴ معلمان کلاس ها را مثبت و دارای سودمندی ارزیابی کرده اند که با نتایج تحقیقات ویلیامز (۱۹۸۴) و مؤسسه ملی والدین و آموزگاران آمریکا (۱۹۸۷) همسو می باشد. در رابطه با مقایسه نظرات معلمان و والدین با توجه به نتایج به دست آمده میزان F برای متغیر نقش ۳/۵۱۳ می باشد که معنی دار نیست. همچنین F برای متغیر جنسیت (والدین زن - معلمان) ۱۹/۶۵۴ می باشد که در سطح یکصدم معنی دار است ($P=0/01$) این نتیجه با نتیجه پژوهش داگلاس (۱۹۶۴) همسو می باشد که زنان بدون توجه به نقش آنها در جامعه کلاس ها را مثبت تر ارزیابی کرده اند.

در رابطه با مقایسه نظرات معلمان مقاطع تحصیلی نتایج به شرح زیر بود. میزان F به دست آمده برای متغیر مقطع اشتغال ۰/۰۰۴ می باشد که معنی دار نیست. و میزان F برای متغیر جنسیت معلمان ۷/۷۷ می باشد که در سطح یک صدم معنی دار است ($P=0/01$). از نتایج چهار سوال ذکر شده به طور کلی می توان نتیجه گرفت

زیر نویس ها:

که معلمان و والدین، کلاس های آموزش خانواده را مثبت ارزیابی کرده اند ولی بین جنسیت آنها تفاوت وجود دارد، بدین معنی که زنان چه معلم و چه مادر، کلاس ها را بیشتر از مردان مثبت دیده اند، که دلایل متعددی می توان برای آن ذکر کرد از جمله اینکه اغلب شرکت کنندگان در یافته اند که این کلاس ها در تعلیم و تربیت فرزندان به کمک آنها می آیند و این افق روشنی برای این کلاس ها محسوب می شود.

و اما والدین و معلمان این موارد را نیز برای یادگیری بهتر و بیشتر از کلاس ها مؤثر دانسته اند.

- نمایش برنامه های تربیتی در رادیو و تلویزیون
- بحث گروهی در کلاس ها به جای متکلم و حده بودن مدرس کلاس
- نمایش پیام های تربیتی در محل برپایی کلاس ها
- استفاده از متخصصان علوم تربیتی برای تدریس در کلاس ها
- اعلام برنامه کلاس ها از ابتدای سال تحصیلی به طور منظم.

در پایان متذکر می شویم این پژوهش ها باید با متغیر های دیگر از قبیل سطح تحصیلات، طبقه اجتماعی، شغل ... و همچنین با گروه های دیگر درگیر آموزش خانواده صورت بگیرد تا نقایص احتمالی آن برطرف شود و کلاس ها با جاذبه بیشتری برگزار شوند.

1. Douglas
2. Hoy
3. Dewey
4. Ramirez
5. Ducharm
6. Riley and Karnes
7. black
8. Williams
9. Peterson

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تراجم علوم انسانی

منابع:

- احمدی ، سید احمد. بوربور ، جواد (۱۳۷۷). فصلنامه تعلیم و تربیت ، پژوهشکده تعلیم و تربیت شماره های ۵۳ و ۵۴ ، ص ۱۰۱ تا ۱۰۹
- ثابتي ، حسن (۱۳۷۵). بررسی نگرش اولیای دانش آموزان در باره عوامل مؤثر در جذب آنها به کلاس های آموزش خانواده در شهر یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی تهران، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی
- راهنمای آموزش و مشاوره خانواده استثنایی (۷۵-۱۳۷۴). انتشارات سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور
- علاقه بند ، علی. ۱۳۶۸ ، مقدمات مدیریت آموزشی ، نشر دانشگاه پیام نور
- کلاتری، مهرداد (۱۳۷۳). بررسی میزان تأثیر آموزش های والدین در کاهش مشکلات رفتاری بیرونی کودکان پیش دبستانی ، انتشارات کنکاش اصفهان
- محمدخانی ، کیهان (۱۳۷۶). بررسی نگرش والدین دانش آموزان شهر تهران در مورد اثر بخشی برنامه های آموزش خانواده پایان نامه کارشناسی ارشد شهید بهشتی تهران. دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی.
- Black , Susan.(1993) Education Leadership, Vol . 50 , NO. 7 , P . 50 - 52.
- Dewey , yonn .(1963) The school and socity , The University of Chicago
- Douyas, J. W. B.. 1964 , The home and the school , Macgibbon and kee , London .
- Hoy , Waynek., Miskel, Cecil. G.(1991) Educational Administration.
- P. T. A Today .(1987) Parents as Parents in Education V. 12, NO 5, P.R
- Riley . TrasyL .(1993) Karnes Francee . The Tools for success for concerned citizens: shaping Pbllic. V, 16,NO.2. P, 23-25.
- Ramirez,David, And others.(1990) Efforst to Help parents of LEP students Take Many forms V. 1, NO.3,P. 8-14.
- Williams, David., gr.(1984) Parent Involvement in Education: What a survoy Reveals., V.S., Texas.